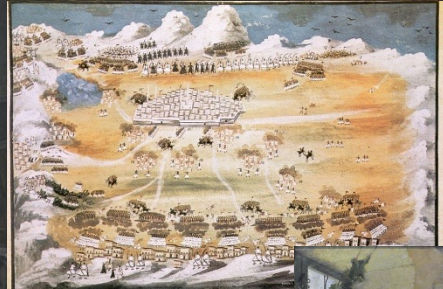

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ 19^{ος} ΑΙΩΝΑΣ

Η «άλλη» (λαϊκή) εκδοχή της Επανάστασης

Ο «Ζωγράφος του Μακρυγιάννη»

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ + Παναγιώτης Ζωγράφος + ; Ζωγράφος

Εκλαμβάνοντας την ιστορία ως χρέος προς τις επόμενες γενιές, ο Μακρυγιάννης έμαθε γράμματα το 1829 για να συντάξει τα *Απομνημονεύματά* του. Επιστράτευσε επίσης και τη δύναμη της εικόνας για να αποτυπώσει με σαφήνεια την αμεσότητα της ιστορικής στιγμής και να ξυπνήσει στο κοινό του τη συγκίνηση και τον ενθουσιασμό του Αγώνα.

Αρχικά ανέθεσε την εικονογράφηση σε έναν ευρωπαϊό ζωγράφο, προφανώς από αυτούς που εργάζονταν στην αυλή του βασιλιά Όθωνα. Τα εξατομικευμένα στοιχεία δυτικής τεχνοτροπίας που χρησιμοποίησε ο «Φράγκος» ζωγράφος όμως δεν ανταποκρίνονταν στις αισθητικές αντιλήψεις του στρατηγού ούτε αποτύπωναν το συλλογικό στοιχείο της Ελληνικής Επανάστασης. Αντί γι' αυτόν επέλεξε έναν Έλληνα αγωνιστή, τον Δημήτριο Ζωγράφο από τα Βορδώνια της Λακωνίας, που όπως δείχνει το επώνυμό του μάλλον είχε εργαστήρι ζωγραφικής. Την περίοδο 1836-1839 ο Δημήτριος Ζωγράφος φιλοτέχνησε αυτά τα 24 κάδρα πρώτα σε ξύλο για τον ίδιο το Μακρυγιάννη και μετά σε ακουαρέλα πάνω σε χαρτί ως ένδειξη ευγνωμοσύνης για τους βασιλείς που βοήθησαν στην ανεξαρτησία της Ελλάδας (Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία) και τον βασιλιά Όθωνα. Έως το 1909 ήταν γνωστές μόνο οι υδατογραφίες που στάλθηκαν στη βασίλισσα Βικτώρια της Αγγλίας το 1839.

Την άνοιξη του 1909 ο Ιωάννης Γεννάδιος αγόρασε σε δημοπρασία στη Ρώμη τη σειρά 24 πινάκων που είχε φιλοτεχνηθεί για τον Όθωνα. Με τη δωρεά της συλλογής του Γενναδίου στην Αμερικανική Σχολή το 1926, οι εντυπωσιακοί αυτοί πίνακες έφτασαν στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη

. Η τύχη της γαλλικής και ρωσικής σειράς παραμένει άγνωστη.

Πόλεμος των Ελλήνων στη Ράχοβα

Πόλεμος των Ελλήνων στη Ράχοβα, ο οποίος έγινε στις 21 Ιουλίου 1826, στην περιοχή της Ράχοβας της Γεωργίας. Ο αγώνας αυτός αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες νίκες των Ελλήνων κατά τον Επανάσταση του 1821. Η εικόνα απεικονίζει την πορεία των Ελλήνων προς την Ράχοβα, όπου αντιμετώπισαν τον στρατό του σουλτανικού Σουλτάνου Μουσταφά Β΄. Η νίκη αυτή οδήγησε στην ενίσχυση των ελληνικών δυνάμεων στην περιοχή και στην εξασφάλιση της οδού προς την Κωνσταντινούπολη.

Πόλεμος της Τριπολιτζάς και των πέριξ αυτής χωρίων

Θεόδωρος Βρυζάκης **(1814 ή 1819, Θήβα-1878, Μόναχο)**

Ο πατέρας του απαγχονίστηκε από τους Τούρκους το 1821. Στις αρχές της δεκαετίας του βρέθηκε μαζί με τον αδελφό του Ευθύμιο στο Ορφανοτροφείο του Καποδίστρια στην Αίγινα. Το 1832, με τη μεσολάβηση πιθανώς, του Φρίντριχ Τιρς έφυγε στο Μόναχο, όπου φοίτησε στο "Πανελλήνιον", το ελληνικό παιδαγωγικό σχολείο που είχε ιδρύσει ο Λουδοβίκος Α' για τα ορφανά των αγωνιστών της Επανάστασης. Δώδεκα χρόνια αργότερα, το 1844, έγινε δεκτός στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Μονάχου και έως το 1855 ήταν υπότροφος της ελληνικής παροικίας. Χάρη στην οικονομική αυτή στήριξη ταξίδεψε στην Ευρώπη, ενώ από το 1848 έως το 1851 βρέθηκε στην Ελλάδα, με σκοπό να μελετήσει την τοπογραφία και τις φυσιογνωμίες που επρόκειτο να απεικονίσει στις ιστορικές του σκηνές.

Στο Μόναχο είχε στο μεταξύ γνωρίσει το έργο των Peter von Hess, Karl von Heideck, Johann Petz, Karl Krazeisen και Joseph Stieler, γεγονός που ερμηνεύει τη διαμόρφωση του ύφους του μέσα στο κλασικό ρομαντικό πνεύμα αλλά και την επιλογή των θεμάτων της ζωγραφικής του μέσα από τα γεγονότα της πρόσφατης ελληνικής ιστορίας.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΡΥΖΑΚΗΣ

Η Έξοδος του Μεσολογγίου, 1853,
λάδι σε μουσαμά, 169 x 127 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου
Σούτσου

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΡΥΖΑΚΗΣ

Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός

ευλογεί τη σημαία της Επανάστασης, 1865,

λάδι σε μουσαμά, 164 x 126 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Μετά την επιστροφή του στο Μόναχο από την Ελλάδα, άνοιξε ένα παραγωγικό εργαστήριο, στο ασκούσαν και εργάζονταν πολλοί μαθητευόμενοι ζωγράφοι. Εισηγητής της "Σχολής του Μονάχου", ασχολήθηκε συστηματικά με την απεικόνιση σκηνών του απελευθερωτικού αγώνα και των επώνυμων ή ανώνυμων πρωταγωνιστών του σύμφωνα με τις αρχές της Ακαδημίας. Η θεματογραφία αυτή ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής και τα έργα του λιθογραφήθηκαν, κυκλοφόρησαν ευρέως και καθιερώθηκαν στη συνείδηση του κοινού ως αυθεντικές αναπαραστάσεις της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Άλλη πτυχή της καλλιτεχνικής του δημιουργίας αποτελούν τα πορτρέτα, στα οποία ο Βρυζάκης αναδεικνύεται σε δεξιοτέχνη προσωπογράφο, κάτοχο των εκφραστικών του μέσων.

Κατά τα έτη 1861-1863 ιστόρησε την ελληνική εκκλησία του Ευαγγελισμού στο Μάντσεστερ, μετά από παραγγελία της εκεί ελληνικής παροικίας. Την τελευταία δεκαετία της ζωής του δεν μαρτυρούνται πλέον έργα του, καθώς μία οφθαλμική πάθηση τον ανάγκασε να απομονωθεί από την καλλιτεχνική και κοινωνική ζωή του Μονάχου. Οι πίνακές του, που με τη διαθήκη του κληροδότησε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, περιήλθαν εντέλει στην Εθνική Πινακοθήκη μέσω της Δωρεάς του Πανεπιστημίου.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΡΥΖΑΚΗΣ

Τυφλός τραυματίας, [1850],
λάδι σε μουσαμά , 64 x 51 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Μαργαρίτης

(1814, Σμύρνη – 1884, Αθήνα)

Αδελφός του Φίλιππου Μαργαρίτη, σπούδασε στο Παρίσι ζωγραφική και λιθογραφία. Το 1836 επέστρεψε στην Αθήνα και διορίστηκε πρώτος καθηγητής της ζωγραφικής στη Σχολή των Ευελπίδων. Συγχρόνως ίδρυσε εργαστήριο ζωγραφικής, στο οποίο εγκατέστησε και μηχανήματα λιθογραφίας. Μαζί του στεγάστηκε και ο αδελφός του όταν επέστρεψε στην Ελλάδα, αναφέρεται δε ότι το 1844 το επισκέφθηκε ο πρωθυπουργός Ιωάννης Κωλέττης.

Από το 1843 ως το 1853 δίδαξε στο Πολυτεχνείο.

Ο Γεώργιος Μαργαρίτης, επηρεασμένος από το νεοκλασικό πνεύμα, φιλοτέχνησε προσωπογραφίες αγωνιστών και διαφόρων προσωπικοτήτων της εποχής με μία διάθεση ωραιοποίησης και εξιδανίκευσης, αλλά και σκηνές από την Ελληνική Επανάσταση, όπως το έργο *Ο Καραϊσκάκης ελαύνων προς την Ακρόπολιν* και το *Τραύμα του Καραϊσκάκη κατά την εν Αλιπέδω μάχην*, για το σχέδιο του οποίου τιμήθηκε με αργυρό μετάλλιο το 1870 στην έκθεση των Ολυμπίων. Επίσης, σε συνεργασία με τον αδελφό του συμμετείχε στην εικονογράφιση των Ανακτόρων του Όθωνα.

Γεώργιος Μαργαρίτης

Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης

*ορμά έφιππος προς
την Ακρόπολη*

1844

Λάδι σε μουσαμά

94 x 117 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου
Σούτσου

Γεώργιος Μαργαρίτης

Προσωπογραφία κυρίας με φτερό

π. 1850

Λάδι σε μουσαμά

58 x 46 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-

Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Francesco Pige
Φραντσέσκο Πίτζε
(1822, Τυρόλο-1862;)

Σπούδασε ζωγραφική στο Μόναχο από το 1842 ως το 1845. Στη συνέχεια έμεινε για τρία χρόνια στη Ρώμη, πιθανότατα για να συμπληρώσει την καλλιτεχνική του επιμόρφωση, και κατόπιν εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα.

Ασχολήθηκε κατά κύριο λόγο με την προσωπογραφία, εργαζόμενος στο νησιωτικό χώρο, αφού ένα μεγάλο μέρος του έργου του αποτελείται από πορτρέτα μελών γνωστών ναυτικών οικογενειών με σημαντική δράση και κύρος στα χρόνια της Επανάστασης. Σε πιο περιορισμένη κλίμακα ασχολήθηκε επίσης με το τοπίο. Παρά τη χαρακτηριστική απόδοση των μορφών του, που παριστάνονται τυπικές και άκαμπτες σε μεγαλοπρεπή εσωτερικά, πλάι σε ανοιχτά παράθυρα με θέα σε γνωστούς αρχαιολογικούς χώρους, νησιά και πόλεις, πολλά από τα έργα του αποδίδονταν αρχικά στο ζωγράφο Ανδρέα Κριεζή. Η ταυτότητά του έγινε γνωστή όταν, στο πορτρέτο του Υδραίου Σταμάτη Βουδούρη, εντοπίστηκε η επιγραφή "Hydra, 7/19 Aprile 1857, Francesco Pige di Tirolo rinxit", στοιχείο που οδήγησε στην ταύτιση και άλλων έργων του, με κοινά τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά.

Francesco Pige

*Κυριακούλα Βούλγαρη
σύζυγος Α. Κριεζή*

π. 1850-1852, λάδι σε μουσαμά, 83 x 66 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Διονύσιος Τσόκος

(1820, Ζάκυνθος -1862, Αθήνα)

Σπούδασε ζωγραφική στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Βενετίας με καθηγητή τον Lodovico Lipparini. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του έλαβε δύο φορές μέρος σε εκθέσεις στη Βενετία (1845 και 1846). Το 1847 επέστρεψε στην Ελλάδα και το 1856 διορίστηκε καθηγητής σχεδίου και ζωγραφικής στο Αρσάκειο.

Έχοντας μεγαλώσει με το ιδεώδες της ελευθερίας και επηρεασμένος από το έργο του δασκάλου του, ζωγράφισε ιστορικά θέματα εμπνευσμένα από την Επανάσταση, που χαρακτηρίζονται από μία συναισθηματική φόρτιση. Από το 1850 άρχισε παράλληλα να φιλοτεχνεί προσωπογραφίες προσωπικοτήτων, συγγενών του, καθώς και καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών για τη διακόσμηση της αίθουσας τελετών, στις οποίες επικρατεί ένα περισσότερο ακαδημαϊκό ύφος, χωρίς να λείπουν και στοιχεία της επανησιακής ζωγραφικής. Προς το τέλος της ζωής του ανέλαβε, μετά από παραγγελία της ελληνικής κυβέρνησης, να φιλοτεχνήσει τα πορτρέτα των αγωνιστών της Επανάστασης, πέθανε όμως πριν προλάβει να ολοκληρώσει το σύνολο του έργου. Τα έργα αυτά βρίσκονται σήμερα στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, ενώ τα προσχέδιά τους στη συλλογή Κουτλίδη και στο Μουσείο Μπενάκη.

Διονύσιος Τσόκος

Προσωπογραφία κυρίας, 1851,
λάδι σε μουσαμά, 81 x 65 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Διονύσιος Τσόκος

Μικρός οδηγεί τυφλό αγωνιστή, π. 1860,
λάδι σε χαρτόνι, 31 x 23 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Κουνελάκης (1829 Χανιά -1869 Κάιρο)

Σε μικρή ηλικία κατέφυγε με την οικογένειά του στην Οδησό λόγω των διώξεων από τους Τούρκους και στη συνέχεια στην Πετρούπολη, μεγάλο καλλιτεχνικό κέντρο της εποχής, όπου γράφτηκε στην Ακαδημία Καλών Τεχνών. Το 1857 ταξίδεψε στη Ρώμη και τη Βενετία για να γνωρίσει τους μεγάλους ζωγράφους της Αναγέννησης και εγκαταστάθηκε τελικά στη Φλωρεντία, όπου έμεινε και εργάστηκε ως το 1867. Εκεί γνώρισε και παντρεύτηκε τη Ζωή Καμπάνη, η οποία όμως πέθανε ένα χρόνο μετά το γάμο τους από φυματίωση. Έχοντας προσβληθεί και ο ίδιος από την ασθένεια, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη Φλωρεντία και να κατευθυνθεί στην Αίγυπτο, που είχε θερμότερο κλίμα. Στη διάρκεια του ταξιδιού του πέρασε από την Αθήνα και επισκέφθηκε την Ακρόπολη. Το όνομά του πάντως αναφέρεται για πρώτη φορά το 1878 στο περιοδικό *Εστία*, σύμφωνα με το οποίο η πεθερά του, Ευφημία Καμπάνη, δώρισε επτά έργα του στην Πινακοθήκη του Σχολείου των Τεχνών. Εντούτοις, το ελληνικό κοινό ήρθε πολύ αργότερα σε επαφή με το έργο του, στην έκθεση της Εταιρείας Φιλόμουσων το 1895. Έργα του παρουσιάστηκαν επίσης στην έκθεση της Εταιρείας Φιλοτέχνων το 1900, ενώ το 1915 η Εθνική Πινακοθήκη εξέθεσε στο Ζάππειο την *Οικογένεια του ζωγράφου*. Το έργο αυτό παρουσιάστηκε επίσης στην έκθεση του Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών το 1917, καθώς και σε όλες τις εκθέσεις που οργάνωσε η Πινακοθήκη στο Ζάππειο. Το 1908 ο Κίμων Μιχαηλίδης δημοσίευσε εκτενές άρθρο για τον καλλιτέχνη στο περιοδικό *Παναθήναια*, ενώ φαίνεται ότι ήταν αναγνωρισμένος και στη Φλωρεντία, αφού μία αυτοπροσωπογραφία του βρίσκεται στην Πινακοθήκη Uffizi, αλλά και ένα κεφάλι γριάς στο Museo Civico της Πάντοβα.

Η ζωγραφική του Κουνελάκη περιλαμβάνει προσωπογραφίες, θρησκευτικά θέματα και σκηνές από τη μυθολογία. Έχοντας γνωρίσει την τέχνη της Αναγέννησης, αλλά και το έργο των γάλλων κλασικιστών του τέλους του 18ου και των αρχών του 19ου αιώνα, συνδυάζει την αναγεννησιακή κλασική δομή, το μέτρο και την αρμονία με το άψογο σχέδιο και τη μελαγχολική απόδοση των μορφών της γαλλικής τέχνης, ενώ στην απεικόνιση των μυθολογικών σκηνών καθοριστικό ρόλο φαίνεται ότι έπαιξε η γνωριμία του με το έργο του Dominique Ingres.

Νικόλαος Κουνελάκης

*Η οικογένεια του καλλιτέχνη
Αλληγορία
των Ελευθέρων Τεχνών, 1864-1865
λάδι σε μουσαμά, 94 x 73 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου*

Νικόλαος Κουνελάκης

Η Ανδρομέδα

δεμένη στους βράχους

λάδι σε μουσαμά, 94 x 73 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-

Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νεοελληνική Τέχνη / Σχολή του Μονάχου

Σύντομη επισκόπηση ιστορικού – κοινωνικού πλαισίου

- Η εξέλιξη της νεοελληνικής τέχνης καθορίστηκε άμεσα από το γεγονός ότι πολλοί καλλιτέχνες με πρώτο τον Θεόδωρο Βρυζάκη – βασικό εκπρόσωπο της ιστορικής ζωγραφικής- μαθήτευσαν στη Βασιλική Βαυαρική Ακαδημία Καλών Τεχνών του Μονάχου. Η επιλογή του ίδιου και στη συνέχεια των Νικηφόρου Λύτρα, Νικόλαου Γύζη και Γεώργιου Ιακωβίδη να φοιτήσουν στην Ακαδημία του Μονάχου –στην οποία ο δεύτερος διέπρεψε και ως καθηγητής- αποτελεί φυσική απόρροια της πολιτικής κατάστασης και του ιδεολογικού κλίματος που διαμορφώθηκε στην Ελλάδα μετά την επανάσταση και τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους.
- Με το Πρωτόκολλο της Διάσκεψης του Λονδίνου στις 3 Φεβρουαρίου 1830 οι αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων διακήρυξαν την ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους. Η τοποθέτηση του Όθωνα του Α΄, υιού του Λουδοβίκου Α΄ της Βαυαρίας, στη θέση του Βασιλέα των Ελλήνων συνέβαλε στην οργάνωση του κρατικού μηχανισμού σύμφωνα με τα βαυαρικά πρότυπα, ενώ στον σχεδιασμό των δημόσιων κτιρίων της νέας πρωτεύουσας υιοθετήθηκε το πρότυπο του κλασικισμού με εξαιρετικά επιτεύγματα στον κεντρικό άξονα Ακαδημία – Πανεπιστήμιο - Βιβλιοθήκη. Η μέριμνα του κράτους για την ανάπτυξη των τεχνών εκδηλώθηκε με την ίδρυση και τη λειτουργία του Βασιλικού Σχολείου των Τεχνών το 1837, το οποίο μετεξελίχθηκε σε αυτόνομη καλλιτεχνική σχολή στις αρχές του 20ού αιώνα. Ξένοι καθηγητές μετακαλούνται για τη διδασκαλία βασικών μαθημάτων και Έλληνες υπότροφοι αποστέλλονται στο Μόναχο για μετεκπαίδευση, μια πορεία που θα κορυφωθεί κατά την περίοδο 1860-1880.

Ιστορική επισκόπηση - τάσεις της νεοελληνικής τέχνης

- Το νεοσύστατο εθνικό κράτος καλείται να προσδιορίσει την πολιτισμική του φυσιογνωμία με άξονα τη διαπλοκή ετερόκλητων καταβολών και επιδράσεων: το αρχαιοελληνικό παρελθόν που διαθλάται παραμορφωτικά μέσα από το κάτοπτρο του ρομαντικού φιλελληνισμού, τη βυζαντινή κληρονομιά και τον λαϊκό πολιτισμό που ανθεί κατά την οθωμανική περίοδο, όλα αυτά σε συνάρτηση με τις προσπάθειες εξευρωπαϊσμού.
- Οι δυνάμεις αυτές συντίθενται –όχι πάντοτε ομαλά- με την ανάγκη συγκρότησης και εμπέδωσης του ιδρυτικού αφηγήματος της εθνογένεσης και της τοπικής ιδιοσυστασίας.
- Καθώς κινούμαστε προς το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα παρατηρείται μία βαθμιαία αστικοποίηση του πληθυσμού και της οικονομίας, εκσυγχρονίζονται οι διοικητικές δομές, ενώ παράλληλα η ‘μεγάλη ιδέα’ της εθνικής ολοκλήρωσης συνεχίζει να προβάλλεται ως το κυριότερο πολιτικό και ιδεολογικό πρόταγμα της εποχής.
- Προς το τέλος της δεκαετίας του 1860, η ηθογραφία τόσο στη λογοτεχνία όσο και στις πλαστικές τέχνες μεταθέτει την έμφαση από το ηρωικό και το μεγαλόσχημο στο ταπεινό περιβάλλον της καθημερινής ζωής, εξωραϊζοντας συχνά τη μνήμη της ελληνικής υπαίθρου για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες ενός πληθυσμού που, καθώς αστικοποιείται, αποκόπτεται από το χώρο καταγωγής του, επιθυμεί ωστόσο να διατηρήσει μία ιδεατή σύνδεση μαζί του.

Ιστορική επισκόπηση - τάσεις της νεοελληνικής τέχνης

- Το ακαδημαϊκό πορτρέτο ανθεί προς τα τέλη του 19ου αιώνα επιβεβαιώνοντας την κοινωνική ανέλιξη των εικονιζόμενων προσώπων. Χαρακτηρίζεται από μία τάση εξωστρέφειας ως προς τις συνθήκες του ιδιωτικού βίου που τείνει να αποκατασταθεί διά της παρουσίας στη δημόσια σφαίρα. Οι ακαδημαϊκές προσωπογραφίες του Λύτρα και του Ιακωβίδη διακρίνονται για την αυστηρότητα και το επιβλητικό στήσιμο των μορφών, τη συσσώρευση ρεαλιστικών λεπτομερειών και τον άψογο σχεδιασμό τόσο των ενδυμάτων όσο και των παραπληρωματικών θεμάτων, ενισχύοντας την 'εντύπωση της πραγματικότητας' γύρω από τα ήθη και τις συμπεριφορές των εκπροσώπων της αστικής τάξης.
- Η ανθούσα εμπορικά νεκρή φύση και η ηθογραφία συνθέτουν τον εικονικό τόπο αναφορών και ανακλήσεων μιας ιδεαλιστικής πραγματικότητας στην οποία ενσωματώνονται ρεαλιστικά στοιχεία προς το τέλος της περιόδου. Η νεκρή φύση αποτελεί άλλωστε ένα προνομιακό θέμα με σταθερή ζήτηση που επιτρέπει συχνά στους καλλιτέχνες να πειραματιστούν με πιο ελεύθερες φόρμες.
- Εντούτοις, η ακαδημαϊκή έκφραση παραμένει μία ισχυρή ανάγκη αναπαράστασης σε όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα, ενώ ο ρεαλισμός φτάνει στην Ελλάδα 'με ακαδημαϊκό ένδυμα'^[1], καθώς διατηρεί ασφαλή ερείσματα στην προσδοκία της αστικής τάξης να εντάξει εαυτήν στην εξύμνηση 'της ιστορικής συνέχειας του ελληνικού πολιτισμού' και την αδιάρρηκτη σχέση του άστεως με την υπαίθρο χώρα.

^[1] Μαρίνα Λαμπράκη – Πλάκα, 'Τέχνη και Ιδεολογία στη Νεότερη Ελλάδα', *Εθνική Πινακοθήκη 100 χρόνια. Τέσσερις αιώνες Ελληνικής Ζωγραφικής*, Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου, Αθήνα 2001, σ. 41

Νικηφόρος Λύτρας (1832, Πύργος Τήνου-1904, Αθήνα)

Σπούδασε ζωγραφική στο Σχολείο των Τεχνών (1850-1856), με δασκάλους τους αδελφούς Φίλιππο και Γεώργιο Μαργαρίτη, το μοναχό Αγαθάγγελο Τριανταφύλλου, τον Raffaello Ceccoli και τον Λουδοβίκο Θείρσιο, τον οποίο μάλιστα βοήθησε στην αγιογράφιση της Ρωσικής Εκκλησίας στην Αθήνα (1853-1855). Το 1860 και αφού δίδαξε δύο χρόνια (1856-1858) Στοιχειώδη Γραφική στο Σχολείο των Τεχνών, έφυγε για το Μόναχο, όπου, με υποτροφία της ελληνικής κυβέρνησης αρχικά και την υποστήριξη του βαρόνου Σίμωνα Σίνα στη συνέχεια, ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Ακαδημία Καλών Τεχνών, με βασικότερο δάσκαλο τον Karl von Piloty. Το 1865 επέστρεψε στην Αθήνα και τον επόμενο χρόνο διορίστηκε καθηγητής ζωγραφικής στο Πολυτεχνείο, παραμένοντας στη θέση αυτή μέχρι το θάνατό του. Υπήρξε στενός φίλος του Νικολάου Γύζη, με τον οποίο επισκέφθηκε τη Μικρά Ασία το 1873, το Μόναχο το 1874, παραμένοντας ως το 1875, και το Παρίσι το 1876, ενώ το 1879 ταξίδεψε στην Αίγυπτο.

Το 1855, ενώ ήταν ακόμη φοιτητής, έλαβε μέρος στην Παγκόσμια Έκθεση του Παρισιού, στην οποία συμμετείχε επίσης το 1867, το 1878, το 1889 και το 1900, κερδίζοντας στις δύο τελευταίες το χάλκινο μετάλλιο, ενώ το 1873 έλαβε μέρος στην Παγκόσμια Έκθεση της Βιέννης. Παράλληλα ανέπτυξε πλούσια δραστηριότητα και στην Ελλάδα, συμμετέχοντας το 1881 στην έκθεση της Οικίας Μελά, το 1888 στην Πανελλήνια του Ζαππειού, το 1896 στην έκθεση που οργανώθηκε στο πλαίσιο των Ολυμπιακών Αγώνων, σε εκθέσεις του Παρνασσού κ.ά. Μετά το θάνατό του έργα του παρουσιάστηκαν σε διάφορες διοργανώσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Το 1933 εξάλλου, η Σχολή Καλών Τεχνών οργάνωσε μεγάλη αναδρομική παρουσίαση του έργου του.

Ο Νικηφόρος Λύτρας υπήρξε από τους βασικότερους εκπροσώπους της Σχολής του Μονάχου, θεωρείται δε πατέρας της νεοελληνικής ζωγραφικής. Αν και είχε γνωρίσει τον ιμπρεσιονισμό, παρέμεινε πιστός στην ακαδημαϊκή παράδοση και ασχολήθηκε με όλες σχεδόν τις θεματογραφικές περιοχές: προσωπογραφίες, νεκρές φύσεις, ιστορικές σκηνές και μυθολογικά θέματα. Το σημαντικότερο όμως μέρος του έργου του αποτέλεσαν οι ηθογραφικές παραστάσεις, τις οποίες εκείνος ουσιαστικά εισήγαγε στην ελληνική ζωγραφική και περιλαμβάνουν σκηνές από την ελληνική επαρχία και τον αστικό χώρο, την ελληνική οικογένεια και τον κόσμο του παιδιού, αλλά και θέματα από την Ανατολή. Ανανεωτής θεωρείται και στον τομέα της προσωπογραφίας, όπου είναι εμφανής η προσπάθεια ψυχολογικής διεύθυνσης στην προσωπικότητα του εικονιζόμενου. Εξαιρετικά σημαντική υπήρξε επίσης η διδακτική του προσφορά, επηρεάζοντας αποφασιστικά τις επόμενες γενιές με τη σαραντάχρονη σχεδόν διδασκαλία του στο Σχολείο των Τεχνών, στη διάρκεια της οποίας κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες για την αναβάθμιση των σπουδών και την αναδιοργάνωση του καλλιτεχνικού τμήματος.

Νικηφόρος Λύτρας

Αντιγόνη και Πολυνείκης, 1865, Λάδι σε μουσαμά, 109 x 157 εκ., Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικηφόρος Λύτρας

Επιστροφή από το πανηγύρι, π. 1870,
λάδι σε μουσαμά, 100 x 66 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Peter von Hess

Έλληνες χωρικοί, 1838

Νικηφόρος Λύτρας *Τα κάλαντα*, 1872-73, λάδι σε μουσαμά, 59x90 εκ., Ιδιωτική συλλογή

ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ

Η συστηματική ενασχόλησή του Νικηφόρου Λύτρα με την ηθογραφία συνέβαλε αποφασιστικά στην προοδευτική επιβολή της, αν και αρχικά προκαλούσε τις —έντονες κάποιες φορές— αντιδράσεις των συντηρητικών, οι οποίοι αντιμετώπιζαν τα θέματά της με περιφρόνηση, απαξιώνοντάς τα ως κατώτερα σε σχέση με εκείνα της «μεγάλης ζωγραφικής» των ιστορικών και φιλολογικών θεμάτων. Οι ηθογραφικές συνθέσεις με τον αφηγηματικό, χαριτωμένο και ψυχαγωγικό τους χαρακτήρα, τη φυσικότητα και τη ζωντάνια τους, την απεικόνιση του καθημερινού ιδιωτικού βίου, την εξιδανικευμένη όψη των πραγμάτων έγιναν ιδιαίτερα αγαπητές στην προτίμηση του κοινού, ικανοποιώντας τον ορίζοντα προσδοκίας μιας κοινωνίας που, παρά τον αστικό προσανατολισμό της, δεν είχε αποκόψει πλήρως τους δεσμούς της από τον παραδοσιακό της πολιτισμό, και νοσταλγικά ξαναγύριζε στις ρίζες και στις παραδόσεις της. Στην μεγάλη επιτυχία της ηθογραφίας συνέτειναν αποφασιστικά και οι θετικές πολιτικές και οικονομικές συνθήκες, συνθήκες σχετικής ηρεμίας και ανάκαμψης που επικράτησαν στην ελληνική κοινωνία από τα μέσα της δεκαετίας του 1860, αλλά και οι λαογραφικές μελέτες του Νικόλαου Πολίτη.

Η καθημερινότητα του λαού, τα ήθη και τα έθιμα του αποτελούσαν κατά πολλούς «εθνικήν έμπνευσιν», «σπουδαίαν διδακτικήν ύλην», ένα ανεκμετάλλευτο «μεταλλείον» πρωτότυπων νέων θεμάτων που σε μικρό χρονικό διάστημα θα μπορούσε να οδηγήσει στη δημιουργία «αληθούς ελληνικής τέχνης» και εθνικής σχολής. Για τους συντηρητικούς πάντα, ακόμη και μέχρι την τελευταία δεκαετία του αιώνα, η ηθογραφία όπως και το τοπίο και η νεκρή φύση, δεν έπαψαν να χαρακτηρίζονται δευτερεύοντα ζωγραφικά είδη που εξαντλούνταν στη δουλική μίμηση της πραγματικότητας, στερούμενα κάθε ίχνους ιδεαλισμού και υψηλών ηθικών μηνυμάτων.

Νικηφόρος Λύτρας

Η κλεμμένη, 1873, λάδι σε μουσαμά, 128x183 εκ., Συλλογή Γιάννη Περδίου

Νικηφόρος Λύτρας

Το φίλημα, 1878

Λάδι σε μουσαμά, 79 x 69 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-

Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Ο Λύτρας αξιολογούνταν ως ο «εθνικότερος» ζωγράφος, αφού στα έργα του— «ρωπογραφίαί κοινής υποθέσεως»— επικεντρωνόταν στη μελέτη και την απεικόνιση των απλών ανθρώπων του λαού, στα ήθη και στα έθιμά του, εικόνες «ζεστασιάς και οικειότητας» σ' ένα ήσυχο και αρμονικό περιβάλλον, που όριζαν το μικρόκοσμο της καθημερινότητας, εικόνες που δεν τις διέκρινε «η δύναμις της εκφράσεως και ο ζωηρός χαρακτηρισμός της χυδαίας και αγροίκου εκφάνσεως του λαού, αλλ' η ποιητική μάλλον και ειδυλλιακή αντίληψις της παραστάσεως». Ο Γεώργιος Βιζυηνός εκτιμούσε την ιδιαίτερη ικανότητά του να καθιστά κάθε πίνακά του «ειδύλλιον χαρακτηριστικόν γνησίου ελληνικού βίου», ο Εμμανουήλ Ροΐδης εξήρε τις συνθέσεις του, αναγνωρίζοντάς του ότι ήταν ο μοναδικός ζωγράφος «ο κατορθώσας να εκμιζήση και να οικειοποιηθή την ουσίαν του παρ' ημίν λαϊκού τύπου», ενώ ανώνυμος συντάκτης της *Εφημερίδος* τον χαρακτήριζε ως τον κατεξοχήν «ελληνοκαλλιτέχνην», ο οποίος είχε την ικανότητα να περιβάλει με καλλιτεχνική μορφή και τις πιο ελάχιστες και τυχαίες στιγμές του ιδιωτικού βίου. Σύμφωνα με τον ίδιο τον Λύτρα, ο ζωγράφος όφειλε να επιδίδεται στην ηθογραφία που αναλογούσε στον τόπο του και να δημιουργεί έργα «που συγκινούν τον λαόν, τον διασκεδάζουν ή τον διδάσκουν». Οι τιμές στο πρόσωπό του δεν αφορούσαν μόνο τον δεξιοτέχνη ζωγράφο και τον αφοσιωμένο δάσκαλο, αλλά και τον «Έλληνα» καλλιτέχνη. Έλληνα όχι μόνο για τη θεματογραφία των έργων του, αλλά πολύ περισσότερο για τη γενικότερη προσφορά του στην ελληνική τέχνη, αφού είχε επιλέξει να εγκατασταθεί, να εργασθεί και να διδάξει στην Αθήνα, μέσα σ' ένα καθόλα αντικαλλιτεχνικό περιβάλλον, απορρίπτοντας—όπως εμφaticά τονιζόταν— ένα λαμπρό μέλλον στην Ευρώπη.

Νικηφόρος Λύτρας

Το αυγό του Πάσχα, 1882,
λάδι σε μουσαμά, 56,5x47,5 εκ.
Συλλογή Ιερού Ιδρύματος
Ευαγγελιστρίας Τήνου

Νικηφόρος Λύτρας

Το ψαριανό μοιρολόι, πριν το 1888, λάδι σε μουσαμά, 97 x 140 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικηφόρος Λύτρας

Λύσανδρος Καυταντζόγλου

π. 1886, λάδι σε μουσαμά, 190 x 124 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-

Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Κωνσταντίνος Βολανάκης

(1837, Ηράκλειο -1907, Πειραιάς)

Καταγόμενος από οικογένεια εμπόρων, μετά το τέλος των εγκυκλίων σπουδών του στη Σύρο στράφηκε και ο ίδιος στο εμπόριο. Το 1856 βρισκόταν στην Τεργέστη, όπου εργαζόταν ως λογιστής στον εμπορικό οίκο του γαμπρού του Γεωργίου Αφεντούλη. Την ίδια περίοδο άρχισε να φιλοτεχνεί τα πρώτα του σχέδια με θέματα από το λιμάνι και το 1864, με την προτροπή του εργοδότη του και την οικονομική βοήθεια της οικογένειάς του, πήγε στο Μόναχο, όπου άρχισε τη φοίτησή του στην Ακαδημία Καλών Τεχνών κοντά στον Karl von Piloty.

Η συμμετοχή του στο διαγωνισμό για την απεικόνιση της ναυμαχίας της Λίσσας, που προκήρυξε το 1866 η αυστριακή κυβέρνηση, του χάρισε το 1867 το πρώτο βραβείο για τα σχέδια, που συνοδεύονταν από ένα ταξίδι στην Αδριατική για να γνωρίσει τον τόπο της ναυμαχίας. Τον επόμενο χρόνο το έργο παρουσιάστηκε στην Καλλιτεχνική Έκθεση της Βιέννης και αγοράστηκε από τον αυτοκράτορα Φραγκίσκο Ιωσήφ. Το 1868 άρχισε επίσης να παίρνει μέρος στις εκθέσεις της Καλλιτεχνικής Εταιρείας του Μονάχου, στις οποίες συμμετείχε και πάλι στα 1869, 1872, 1873, 1877 και 1878, ενώ το 1877 εξέθεσε στο Λονδίνο τη *Ναυμαχία του Τραφάλγκαρ*, που αγοράστηκε από το Υπουργείο Ναυτικών της Αγγλίας.

Το 1883 επέστρεψε στην Ελλάδα και διορίστηκε καθηγητής στη Σχολή Καλών Τεχνών, όπου δίδαξε Στοιχειώδη Γραφική και Αγαλματογραφία ως το 1903, οπότε και παραιτήθηκε για λόγους υγείας. Παράλληλα δίδασκε στο "Καλλιτεχνικό Κέντρο", σχολή ζωγραφικής που ίδρυσε ο ίδιος το 1895 στον Πειραιά, όπου εγκαταστάθηκε μετά την επιστροφή του από το Μόναχο.

Συνεχίζοντας την εκθεσιακή του δραστηριότητα, συμμετείχε στις εκθέσεις της Οικίας Μελά το 1881 και του «Παρνασσού», στα Ολύμπια του 1888, στη Διεθνή Έκθεση των Αθηνών το 1903, στην οποία τιμήθηκε με αργυρό βραβείο, στη Διεθνή Έκθεση του Μπορντώ το 1907, στην οποία επίσης βραβεύτηκε, κ.α. Το 1883, εξάλλου, παρουσίασε στα Ανάκτορα τη *Ναυμαχία της Σαλαμίνας*, ενώ το 1889 του απενεμήθη ο Αργυρούς Σταυρός του Σωτήρος.

Αν και ξεκίνησε από την τοπιογραφία, ο Βολανάκης εξελίχθηκε σε έναν από τους σημαντικότερους έλληνες θαλασσογράφους, απεικονίζοντας ναυμαχίες, σκηνές από λιμάνια, καράβια και καΐκια, αλλά και σημαντικά γεγονότα του κοινωνικού βίου. Οι συνθέσεις του, λυρικές και ατμοσφαιρικές, χαρακτηρίζονται από χρωματική αρμονία και επιμελημένη απόδοση των λεπτομερειών και φανερώνουν τη μελέτη της ολλανδικής θαλασσογραφικής παράδοσης. Στα τοπία του διαφαίνονται επιδράσεις της Σχολής της Barbizon και του έργου του Corot, ενώ δεν λείπουν και οι απηχήσεις του γαλλικού ιμπρεσιονισμού.

Κωνσταντίνος Βολανάκης
Πανηγύρι στο Μόναχο, 1876,
λάδι σε μουσαμά, 60 x 130 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Κωνσταντίνος Βολανάκης

Το λιμάνι του Βόλου, λάδι σε ξύλο, 32,5 x 48 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Κωνσταντίνος Βολανάκης

Το λιμάνι του Βόλου τη νύχτα, λάδι σε μουσαμά, 61 x 115 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Ιακωβίδης

(1853, Χύδηρα Λέσβου -1932, Αθήνα)

Θεωρείται ως ένας από τους κατεξοχήν εκπροσώπους της ακαδημαϊκής ζωγραφικής στην Ελλάδα, παρά τις κάποιες αντίθετες πτυχές της εικαστικής του δημιουργίας αλλά και της ευρύτερης δράσης του. Στη θεματογραφία των έργων του συγκαταλέγονται μυθολογικές και ηθογραφικές σκηνές, προσωπογραφίες, τοπία και νεκρές φύσεις. Στη διάρκεια της παραμονής του στο Μόναχο, περίοδο κατά την οποία ανιχνεύονται και οι επιρροές του Γερμανικού Ιμπρεσιονισμού στο έργο του ως προς την απόδοση του φωτός και του χρώματος, έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ηθογραφία, τις εικόνες από την παιδική ζωή, καθώς και την απεικόνιση μορφών στο ύπαιθρο. Μετά την επάνοδό του στην Ελλάδα στράφηκε κυρίως στην εκτέλεση επίσημων πορτρέτων, νεκρών φύσεων και ανθογραφιών.

Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας (1870-76), με δάσκαλο στη ζωγραφική τον Νικηφόρο Λύτρα. Από το 1877, έχοντας κερδίσει στο διαγωνισμό που είχε προκηρύξει η Σχολή για σπουδές στην Ευρώπη, φοίτησε στην Ακαδημία του Μονάχου, όπου παρακολούθησε μαθήματα έως το 1883, κοντά στους Ludwig von Lofftz, Wilhelm Lindenschmidt και Gabriel von Max. Στο Μόναχο παρέμεινε έως το τέλος του αιώνα, εντάχθηκε στην καλλιτεχνική ζωή της πόλης και καθιερώθηκε. Έχοντας ήδη παρουσιάσει έργα του στις εκθέσεις του Kunstverein και στο Glaspalast, το 1884 έγινε τακτικό μέλος της Kunstlergenossenschaft, και ορίστηκε τρεις φορές μέλος στην κριτική επιτροπή των εκθέσεων της (1889, 1892, 1895). Εκτός του γερμανικού χώρου, όπου διακρίθηκε σε πολλές εκθέσεις, σημαντική ήταν η παρουσία του και στις εκθέσεις που διοργανώνονταν στην Αθήνα, καθώς και στις Παγκόσμιες Εκθέσεις στο Παρίσι (1878, 1889 - χάλκινο μετάλλιο, 1900 - χρυσό μετάλλιο). Το 1900, μετά από πρόσκληση της ελληνικής κυβέρνησης, επέστρεψε στην Ελλάδα και ανέλαβε τη διεύθυνση της νεοσύστατης Εθνικής Πινακοθήκης, θέση στην οποία παρέμεινε έως το 1918. Το 1904 διαδέχθηκε το δάσκαλό του Λύτρα στην έδρα της ζωγραφικής στη Σχολή Καλών Τεχνών, όπου δίδαξε έως το 1930, όντας διευθυντής της Σχολής από το 1910. Το 1914 τιμήθηκε με το Αριστείο Γραμμάτων και Τεχνών και το 1926 εξελέγη μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Το 2005 η Εθνική Πινακοθήκη διοργάνωσε αναδρομική έκθεση του έργου του.

Γεώργιος Ιακωβίδης

Τα πρώτα βήματα, 1892,

λάδι σε μουσαμά, 140 x 110 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Ιακωβίδης *Παιδική συναυλία*, 1900, λάδι σε μουσαμά, 176 x 250 εκ. Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Ιακωβίδης

Χορταρισμένο λιβάδι, πριν το 1890, λάδι σε μουσαμά, 38 x 61 εκ.

Νικόλαος Γύζης (1842, Σκλαβοχώρι Τήνου -1901, Μόναχο)

Κυρίαρχη μορφή της «Σχολής του Μονάχου», ο Γύζης επηρέασε την πορεία της ελληνικής τέχνης με το ζωγραφικό του έργο, ενώ σημαντική είναι η θέση του και στη γερμανική ιστορία της τέχνης του 19ου αιώνα. Στις ηθογραφίες του κατόρθωσε να υπερβεί το επίπεδο της απλής διήγησης, ενώ το διαμέτρημά του αναδεικνύεται στο ιδεαλιστικό, αλληγορικό και θρησκευτικό του έργο, τομείς στους οποίους συμβάδισε με τις αναζητήσεις του πρωτοποριακού κινήματος Jugendstil.

Έζησε τα πρώτα παιδικά του χρόνια στην Τήνο και το 1850 εγκαταστάθηκε με τον πατέρα του στην Αθήνα, προκειμένου να του δοθεί η δυνατότητα να καλλιεργήσει συστηματικά την κλίση του προς τη ζωγραφική. Λόγω του νεαρού της ηλικίας του, παρακολούθησε μαθήματα στο Πολυτεχνείο ως ακροατής. Ενεγράφη επισήμως πια το 1854 και φοίτησε έως το 1864. Το 1859 έλαβε μέρος στην έκθεση των Ολυμπίων. Το 1862, με σύσταση του συμπατριώτη και στενού του φίλου Νικηφόρου Λύτρα, γνώρισε τον εύπορο Τηνιακό και μετέπειτα πεθερό του Νικόλαο Νάζο, ο οποίος τον βοήθησε να λάβει υποτροφία από το Ίδρυμα Ευαγγελιστρίας Τήνου. Στα μέσα του 1865 αναχώρησε για το Μόναχο, όπου μαθήτευσε κοντά στον Hermann Anschutz και τον Alexander von Wagner στην Ακαδημία Καλών Τεχνών, πριν γίνει δεκτός, το 1868, στην τάξη του Karl von Piloty. Στο Μόναχο μύηθηκε στην καλλιτεχνική ζωή από το Λύτρα, που ήταν εγκατεστημένος εκεί ήδη από το 1860, και γρήγορα έγινε δεκτός στον κύκλο του Leibl. Μετά τις συμμετοχές του σε εκθέσεις στο Μόναχο και τη Βιέννη, αναχώρησε το 1872 για την Ελλάδα, όπου παρέμεινε δύο χρόνια.

Το ταξίδι στην Ανατολή, που πραγματοποίησε ενδιάμεσως, το 1873, μαζί με το Λύτρα, επηρέασε καθοριστικά την αντίληψη και την απόδοση του χρώματος και του φωτός στο έργο του. Επέστρεψε, οριστικά πλέον, στο Μόναχο το 1874, όπου μετείχε συστηματικά στις ετήσιες και τις διεθνείς εκθέσεις του Glaspalast. Στην Παγκόσμια Έκθεση του Παρισιού το 1878, όπου συμμετείχε στο γερμανικό τμήμα, απέσπασε το τρίτο βραβείο, και το 1879 ήταν μέλος της κριτικής επιτροπής στη Διεθνή Έκθεση του Μονάχου. Στα 1878-1880 εκτέλεσε την οροφωγραφία του Μουσείου Διακοσμητικών Τεχνών στο Kaiserslautern. Το 1880 έγινε επίτιμο μέλος της Ακαδημίας των Ωραίων Τεχνών, το 1882 αναπληρωτής καθηγητής στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Μονάχου και έξι χρόνια αργότερα, το 1888, τακτικός καθηγητής.

Εκτός από την ηθογραφία, τη νεκρή φύση και το πορτρέτο, ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1880 ο Γύζης θα στραφεί προς τα ιδεαλιστικά-αλληγορικά θέματα, που είχε προσεγγίσει ήδη από τα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας. Το 1887 σχεδίασε τη σημαία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου της Αθήνας, ενώ ένα χρόνο αργότερα, με το *Πνεύμα της Τέχνης* για την 3η Διεθνή Έκθεση του Μονάχου, στράφηκε προς τον τομέα της καλλιτεχνικής αφίσας. Το 1892 κέρδισε χρυσά μετάλλια στη Διεθνή Έκθεση του Μονάχου και στη Μαδρίτη, εξελέγη δε μέλος της κριτικής επιτροπής της Διεθνούς Έκθεσης του Σικάγου του 1893, χρονιά κατά την οποία εικονογράφησε και το διήγημα του Δημητρίου Βικέλα *Φίλιππος Μάρθας*. Το 1895 πραγματοποίησε το τελευταίο του ταξίδι στην Ελλάδα. Το 1896 ολοκλήρωσε το *Δίπλωμα των Ολυμπιακών Αγώνων*, ενώ τα χρόνια 1895-1899 φιλοτέχνησε τη μεγάλη ιδεαλιστική σύνθεση *Η Αποθώωση της Βαυαρίας* για το Μουσείο Διακοσμητικών Τεχνών της Νυρεμβέργης. Το 1899 απέστειλε τη *Δόξα* στην έκθεση της Αθήνας, ενώ το 1900 τα έργα του *Νέος Αιώνας* και *Εαρινή Συμφωνία* παρουσιάστηκαν στην Παγκόσμια Έκθεση στο Παρίσι, και στο Glaspalast η μεγάλη σύνθεση *Ίδου ο Νυμφίος*, που εντάσσεται στα θρησκευτικά οράματα, τα οποία δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει. Το 1901 πραγματοποιήθηκε στο Glaspalast μεταθανάτια έκθεση αφιερωμένη στους εκλιπόντες Wilhelm Leibl, Arnold Böcklin και Νικόλαο Γύζη. Ένα χρόνο αργότερα δημοσιεύτηκε η βιογραφία του από το Marcel Montandon. Το 1928 η Εταιρεία Φιλοτέχνων οργάνωσε στο Ιλίου Μέλαθρον αναδρομική έκθεση, που περιελάμβανε τετρακόσια εξήντα τρία έργα του. Το 2001 η Εθνική Πινακοθήκη Αθηνών παρουσίασε μεγάλη αναδρομική έκθεση του έργου του με τη συμπλήρωση εκατό ετών από το θάνατό του.

Νικόλαος Γύζης

Παιδικοί αρραβώνες, 1877, λάδι σε μουσαμά, 103 x 155 εκ., Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης
Ψυχομάννα, 1882-1883,
λάδι σε μουσαμά, 105 x 73 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης

Το τάμα, 1886, λάδι σε μουσαμά, 107 x 158 εκ., Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης

Άνθη, πριν το 1895,

λάδι σε μουσαμά, 58 x 42 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης

Η Τέχνη και τα πνεύματά της

1876, λάδι σε μουσαμά, 67 x 55 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-

Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης

Εαρινή Συμφωνία, 1886, λάδι σε μουσαμά, 102 x 139 εκ., Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης

Εαρινή Συμφωνία, 1885-86, ελαιογραφικό προσχέδιο σε ξύλο, 33 x 40 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης

Η Αποθέωση της Βαυαρίας, 1895-99, λάδι σε μουσαμά , 73 x 125 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης

Ο Αρχάγγελος

σπουδή για τη Θεμελίωση της Πίστεως
1895, λάδι σε μουσαμά, 91 x 69 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης

Αρχάγγελος, σπουδή για τη Θεμελίωση της Πίστεως

1894-1895,

λάδι σε μουσαμά, 145 x 73 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης
Η Δόξα των Ψαρών
Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης

Ιδού ο Νυμφίος

1899-1900,

λάδι σε μουσαμά, 27 x 26,5 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-

Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Νικόλαος Γύζης

Ιδού ο Νυμφίος

1899-1900,

λάδι σε μουσαμά,

25,5 x 25,5 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-

Μουσείο Αλεξάνδρου

Σούτσου

Πολυχρόνης Λεμπέσης (1848, Σαλαμίνα -1913, Αθήνα)

Παρά την ταπεινή καταγωγή της οικογένειάς του, σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών και διακρίθηκε για τις ικανότητές του. Με υποτροφία συνέχισε τις σπουδές του στην Ακαδημία του Μονάχου ως μαθητής του Ludwig von Lofftz και του Wilhelm Lindenschmidt. Στο Μόναχο, όπου παρέμεινε ως το 1879, συνδέθηκε φιλικά με τον Νικόλαο Γύζη. Στην Αθήνα παρουσίασε έργα του σε πολλές ομαδικές εκθέσεις (Οικία Μελά 1881, «Παρνασσός» 1885, Ζάππειο 1888, 1896), τιμήθηκε με χάλκινο μετάλλιο στο διαγωνισμό του «Παρνασσού» το 1890, ενώ συμμετείχε επίσης στην Παγκόσμια Έκθεση του Παρισιού το 1900 και στη Διεθνή Έκθεση των Αθηνών το 1903. Απομονώθηκε στην ιδιαίτερη πατρίδα του και την τελευταία δεκαετία της ζωής του πήρε μέρος σε δύο μόνο εκθέσεις στην Αθήνα, το 1908 και το 1910, με παλαιότερες δημιουργίες του, ενώ σταδιακά λησμονήθηκε.

Ήδη από τα χρόνια των σπουδών του ενδιαφέρθηκε για την ηθογραφία, την προσωπογραφία και την απεικόνιση καθημερινών σκηνών και πραγμάτων. Έδωσε τα καλύτερα δείγματα της δημιουργίας του στην τοπιογραφία, αποδίδοντας την ιδιοτυπία του ελληνικού τοπίου σύμφωνα με τις υπαιθριστικές τάσεις που εκδηλώθηκαν στην ελληνική τέχνη κατά την τελευταία εικοσαετία του 19ου αιώνα.

Πολυχρόνης Λεμπέσης *Γυμνό*, π. 1877, λάδι σε μουσαμά, 87 x 116 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Πολυχρόνης Λεμπέσης

Άρειος Πάγος, 1880, λάδι σε μουσαμά, 62,5 x 95 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Αλέξανδρος Καλούδης (1853 -1923) *Κουραμπιέδες*, λάδι σε ξύλο , 16 x 24 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Ιωάννης Αλταμούρας

(1852 Φλωρεντία -1878 Σπέτσες)

Γιος του ιταλού καθηγητή στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Νάπολης Saverio Altamura και της ζωγράφου Ελένης Μπούκουρη από τις Σπέτσες, πήρε τα πρώτα μαθήματα ζωγραφικής από τη μητέρα του. Το 1857/1859, μετά το χωρισμό των γονιών του, επέστρεψε με τη μητέρα του και τα αδέρφια του στην Αθήνα. Το 1871-1872, σύμφωνα με τα μητρώα της Σχολής Καλών Τεχνών, φοιτούσε στην τάξη του Νικηφόρου Λύτρα. Από το 1873 ως το 1876, με υποτροφία του Γεωργίου Α', συνέχισε τις σπουδές του στη Βασιλική Ακαδημία Καλών Τεχνών της Κοπεγχάγης κοντά στο θαλασσογράφο Karl Frederik Soerensen, φοιτώντας μάλιστα δωρεάν χάρη στις συστάσεις του δανού αρχιτέκτονα Christian Hansen. Προσβεβλημένος από φυματίωση, επέστρεψε το 1876 στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στις Σπέτσες, όπου πέθανε δύο χρόνια αργότερα.

Το 1875 έλαβε μέρος στην έκθεση των Ολυμπίων, όπου εξέθεσε το *Λιμάνι της Κοπεγχάγης* και τιμήθηκε με το "αργυρούν νομισματόσημον β' τάξεως", και το 1878 στην Παγκόσμια Έκθεση του Παρισιού, ενώ μετά το θάνατό του έργα του παρουσιάστηκαν σε ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Γνωρίζοντας την ευρωπαϊκή παράδοση της θαλασσογραφίας και έχοντας αφομοιώσει την ακαδημαϊκή δανική παράδοση στο θέμα, αλλά και τις νεωτεριστικές απόψεις του δασκάλου του, κινήθηκε κατά κύριο λόγο σε αυτή τη θεματογραφική περιοχή, απεικονίζοντας παράλληλα ορισμένα τοπία, προσωπογραφίες και ναυμαχίες από την Ελληνική Επανάσταση. Η ιδιότητα του βασιλικού υποτρόφου του έδωσε τη δυνατότητα να συναναστραφεί με αξιωματικούς του δανικού πολεμικού ναυτικού και να συμμετάσχει σε πλεύσεις του δανικού στόλου, γνωρίζοντας έτσι τα σκανδιναβικά θαλασσινά τοπία, τα οποία συχνά απεικόνισε στα έργα του. Οι συνθέσεις του, λυρικές και ατμοσφαιρικές, χαρακτηρίζονται από την απόδοση του στιγμιαίου, του φευγαλέου και του ευμετάβλητου και φανερώνουν την επαφή του με τις τάσεις του πρώιμου ιμπρεσιονισμού.

Ιωάννης Αλταμούρας

Το λιμάνι της Κοπεγχάγης, 1874, λάδι σε μουσαμά, 39 x 65 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Ιωάννης Αλταμούρας

Το λιμάνι της Κοπεγχάγης, 1874, λάδι σε μουσαμά, 30 x 43 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Ιωάννης Αλταμούρας *Θαλασσογραφία*, 1875, λάδι σε χαρτόνι, 16 x 24 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Άβλιχος

(1842 - 1909)

Κοπέλα στο παράθυρο, 1877,
λάδι σε μουσαμά, 63,5 x 50,2 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Κοριτσάκι, 1888, λάδι σε μουσαμά, 61 x 51 εκ., Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Άβλιχος

Παρακολούθησε μαθήματα ζωγραφικής σε σπουδαστήριο ελευθέρων τεχνών στη Νάπολη της Ιταλίας, ενώ πραγματοποίησε και σπουδές νομικής. Ταξίδεψε στη Γερμανία και συνέχισε τις καλλιτεχνικές του σπουδές. Μετά την επιστροφή στη γενέτειρά του την Κεφαλλονιά εργάστηκε ως βιβλιοθηκάριος στη Βιβλιοθήκη Αργοστολίου, ενώ παράλληλα παρέδιδε μαθήματα ζωγραφικής. Ήταν επίσης λογοτέχνης, ποιητής και μουσικός. Συνέγραψε στη δημοτική το έμμετρο θεατρικό δράμα *Η Καταστροφή των Ψαρών*, που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο Αργοστόλι λίγο μετά τη δημοσίευσή του το 1883, ενώ ασχολήθηκε και με τη μελοποίηση ποιημάτων. Το 1885 εξέθεσε στον Παρνασσό τρεις προσωπογραφίες και το 1888 έλαβε μέρος στην Πανελλήνια Καλλιτεχνική Έκθεση του Ζαπφείου. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του υπήρξαν εξαιρετικά δύσκολα λόγω προβλημάτων υγείας και της δεινής οικονομικής του κατάστασης.

Εκπρόσωπος της επανησιακής τέχνης του 19ου αιώνα, ασχολήθηκε κατά κύριο λόγο με την προσωπογραφία αλλά και με την ηθογραφία και τη νεκρή φύση. Έχοντας ως αφετηρία την ιταλική ακαδημαϊκή παράδοση, καλλιέργησε στο έργο του μια ποιητική ατμόσφαιρα, που συχνά υπερβαίνει την οικεία καθημερινότητα. Στα πορτρέτα του απομακρύνθηκε από τον καθιερωμένο τύπο της προσωπογραφίας του πρώτου μισού του 19ου αιώνα, με την αυστηρότητα της στάσης, τους σκοτεινούς τόνους και την τυποποιημένη σύνθεση, επιλέγοντας, στα πιο χαρακτηριστικά του έργα, ευαίσθητα, αρμονικά χρώματα και δίδοντας έμφαση στο ρεαλισμό της απόδοσης.

Γεώργιος Άβλιχος

Το ατελιέ και η οικογένεια του ζωγράφου, π. 1875,
λάδι σε μουσαμά, 50 x 60 εκ., Συλλογή Ιδρύματος Α. Γ. Λεβέντη

Περικλής Πανταζής (1849, Αθήνα -1884, Βρυξέλλες)

Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας (1864-1871) και μετά από σύντομη παραμονή στο Μόναχο, όπου είχε εγγραφεί στην Ακαδημία, και στο Παρίσι, εγκαταστάθηκε τελικά στις Βρυξέλλες το 1872. Εκεί συντάχθηκε με τα πρωτοποριακά κινήματα της εποχής. Πήρε μέρος σε πολλές εκθέσεις στο Βέλγιο, ενώ το 1878, στην Παγκόσμια Έκθεση του Παρισιού μετείχε στο ελληνικό τμήμα. Την ίδια χρονιά ο "Καλλιτεχνικός και Φιλολογικός Κύκλος των Βρυξελλών" οργάνωσε ατομική του έκθεση. Το 1880 ταξίδεψε στη Νότια Γαλλία και στην Ελλάδα, όπου πήρε μέρος στην έκθεση στην Οικία Μελά στην Αθήνα (1881).

Στις Βρυξέλλες επέστρεψε στις αρχές του 1881, ενώ λίγο αργότερα εμφάνισε τα πρώτα συμπτώματα φυματίωσης, της ασθένειας που τελικά του στέρησε τη ζωή. Στο Βέλγιο ήταν ιδρυτικό μέλος του "Κύκλου της Χρυσολίδας" (1875), στις εκθέσεις του οποίου μετείχε (1876-1878, 1881), του "Κύκλου υδατογράφων και χαρακτών" (1883) και του "Κύκλου των ΧΧ", στην πρώτη έκθεση του οποίου, στις αρχές του 1884, λίγες μέρες μετά το θάνατο του ζωγράφου, περιλαμβάνονταν έργα του. Αναδρομικές εκθέσεις του έργου του έχουν παρουσιαστεί στο δημαρχείο του Saint-Gilles των Βρυξελλών (1993), στη Namur (1994), στην Πινακοθήκη Ε. Αβέρωφ στο Μέτσοβο και στην Εθνική Πινακοθήκη (1996).

Η δημιουργία του περιλαμβάνει σκηνές της καθημερινής ζωής, νεκρές φύσεις, προσωπογραφίες και τοπία. Προσλαμβάνοντας και αξιοποιώντας τα νεωτεριστικά μηνύματα, αναδείχτηκε με το πολύμορφο έργο του, στο οποίο αντανακλώνται και συμπυκνώνονται οι καλλιτεχνικές αναζητήσεις της εποχής, σε πρωταγωνιστική μορφή του μοντερνισμού στο τέλος του 19ου αιώνα.

Περικλής Πανταζής

Νεκρή φύση με λουλούδια, π. 1875-1877,

λάδι σε μουσαμά, 99 x 75 εκ.,

Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Περικλής Πανταζής

Λαγός, π. 1875-1877, λάδι σε μουσαμά, 61 x 95 εκ., Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Περικλής Πανταζής Άρειος Πάγος, 1880, λάδι σε μουσαμά, 58 x 80 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Περικλής Πανταζής

Κυρία στον καθρέφτη με βεντάλια

π. 1880-1882,

λάδι σε μουσαμά, 80 x 60 εκ. ,

Εθνική Πινακοθήκη-

Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Περικλής Πανταζής

Στην παραλία, λάδι σε ξύλο, 39 x 57 εκ., Μουσείο Μπενάκη

Ιάκωβος Ρίζος (1849, Αθήνα -1926, Παρίσι)

Σπούδασε ζωγραφική στο Παρίσι κοντά στον Alexandre Cabanel, καθηγητή της Σχολής Καλών Τεχνών και ζωγράφο του Ναπολέοντα Γ'. Μετά το τέλος των σπουδών του έμεινε και εργάστηκε στη γαλλική πρωτεύουσα, αναπτύσσοντας έντονη καλλιτεχνική δραστηριότητα. Έλαβε μέρος σε πολλά παρισινά σαλόνια, καθώς και στις Παγκόσμιες Εκθέσεις του 1878 και του 1900. Στη δεύτερη, μεταξύ των άλλων, παρουσίασε και την "Αθηναϊκή βραδιά", για την οποία τιμήθηκε με αργυρό μετάλλιο. Για το ίδιο έργο τιμήθηκε με έπαινο στην Καλλιτεχνική Έκθεση των Αθηνών το 1899. Συμμετείχε επίσης στις Πανελλήνιες εκθέσεις του 1888 και 1889 στο Ζάππειο και στις εκθέσεις του "Παρνασσού" το 1901 και το 1902. Ο Ιάκωβος Ρίζος, αν και υπήρξε φίλος του Renoir και θαυμαστής του Degas και ζούσε στο Παρίσι την εποχή που εκδηλώθηκε το ιμπρεσιονιστικό κίνημα, προτίμησε να ακολουθήσει τα διδάγματα του δασκάλου του και τη γαλλική ακαδημαϊκή παράδοση.

Στο έργο του κυρίαρχο ρόλο παίζουν οι κομψές γυναικείες μορφές, που εικονίζονται σε αριστοκρατικά εσωτερικά και σε ευγενικές απασχολήσεις, στο πλαίσιο της αντίληψης της Μπελ Επόκ. Σε πιο περιορισμένη κλίμακα ασχολήθηκε με το τοπίο, υιοθετώντας τις ιμπρεσιονιστικές-υπαιθριστικές αντιλήψεις.

*Κυρία στον καθρέφτη, λάδι σε ξύλο, 31 x 23 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου*

Ιάκωβος Ρίζος *Στην τσάρατσα*, 1897, λάδι σε μουσαμά, 111 x 167 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Θεόδωρος Ράλλης (1852 Κωνσταντινούπολη - 1909 Λωζάννη)

Από μεγάλη οικογένεια της Χίου, εργάστηκε για σύντομο διάστημα στον εμπορικό οίκο Ράλλη-Μαυρογιάννη στο Λονδίνο, εγκατέλειψε όμως την επιχειρηματική καριέρα και εγκαταστάθηκε μόνιμα στο Παρίσι. Εκεί σπούδασε ζωγραφική κοντά στον ακαδημαϊκό δάσκαλο και οριενταλιστή καλλιτέχνη Jean-Leon Gerome, έως το 1880 περίπου. Το 1873 έλαβε μέρος στο Σαλόν των Απορριφθέντων. Από το 1875 και έως το τέλος της ζωής του συμμετείχε ανελλιπώς στα επίσημα γαλλικά Σαλόν, στις Παγκόσμιες Εκθέσεις στο Παρίσι (1878, 1889 - αργυρό μετάλλιο, 1900 - εκτός συναγωνισμού, μέλος της κριτικής επιτροπής του ελληνικού τμήματος) αλλά και σε πολλές άλλες εκθέσεις εντός και εκτός Γαλλίας. Στην Ελλάδα τιμήθηκε με αργυρό μετάλλιο στα Ολύμπια του 1888 και στη Διεθνή Έκθεση των Αθηνών το 1903. Το 1885, χρονιά που έλαβε εύφημο μνεία στο Σαλόν και το Σταυρό του Σωτήρος στην Ελλάδα, απέκτησε τη γαλλική υπηκοότητα. Επισκέφτηκε επανειλημμένως την Ελλάδα καθώς και πολλές χώρες της Ανατολής, αντλώντας θέματα για τους πίνακές του. Διατηρούσε εργαστήριο και στο Κάιρο, όπου περνούσε τους χειμερινούς μήνες από το τέλος της δεκαετίας του 1880 έως το 1904, αναπτύσσοντας αξιόλογη καλλιτεχνική δραστηριότητα, στην οποία περιλαμβάνεται και η οργάνωση ετήσιων καλλιτεχνικών εκθέσεων. Το 1900 τιμήθηκε με το παράσημο του Ιππότη της Λεγεώνας της Τιμής. Το 1910 η Εθνική Πινακοθήκη αποδέχτηκε το Κληροδότημα Ράλλη, ένα χρόνο αργότερα απονεμήθηκε για πρώτη φορά το Βραβείο Θεόδωρου Ράλλη στο Παρίσι, ενώ το 1912 διεξήχθη στην Ελλάδα ο πρώτος Ράλλειος Διαγωνισμός.

Τα έργα του, κυρίως ελληνικές ηθογραφικές σκηνές και ανατολίτικα θέματα, εγγράφονται στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού οριενταλισμού του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα και αποδίδονται σύμφωνα με τα πρότυπα του Ακαδημαϊκού Ρεαλισμού, ενώ δεν λείπουν και ορισμένες απόπειρες συντονισμένες με τις αντιλήψεις νεωτεριστικών τάσεων.

Θεόδωρος Ράλλης
Ανατολίτικο λουτρό,
π. 1880-1890,
λάδι σε μουσαμά,
56 x 46,5 εκ.,
Πινακοθήκη Ε. Αβέρωφ,
Μέτσοβο

Θεόδωρος Ράλλης

Ικεσία, π. 1905-1909, λάδι σε μουσαμά, 35 x 27 εκ.

Το λιβάνι, π. 1907, λάδι σε μουσαμά, 55 x 33 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Θεόδωρος Ράλλης

Η λεία, πριν το 1906,
λάδι σε μουσαμά, 133 x 100 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Συμεών Σαββίδης (1859, Τοκάτ Μικράς Ασίας -1927, Αθήνα)

Έκανε τις εγκύκλιες σπουδές του στην Εμπορική Σχολή της Χάλκης και το 1878 ήρθε στην Αθήνα, όπου, για δύο χρόνια, παρακολούθησε μαθήματα στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Πολυτεχνείου. Το 1880, με οικονομική υποστήριξη του ομογενούς Στέφανου Ζαφειρόπουλου, πήγε στο Μόναχο και γράφτηκε στην Ακαδημία. Για επτά χρόνια παρακολούθησε μαθήματα ζωγραφικής με καθηγητές τους Julius Benczur, Ludwig von Lofftz, Wilhelm von Diez και Νικόλαο Γύζη, με τον οποίο μάλιστα τον συνέδεσε στενή φιλία.

Στη βαυαρική πρωτεύουσα παρέμεινε ως το 1925, πραγματοποιώντας παράλληλα ταξίδια στην Κωνσταντινούπολη, το Τοκάτ, τη Σαμψούντα και την Αθήνα. Στο διάστημα αυτό διατηρούσε δικό του εργαστήριο και ανέπτυξε πλούσια καλλιτεχνική δραστηριότητα, συμμετέχοντας σε εκθέσεις του Glaspalast, καθώς και σε διεθνείς εκθέσεις στο Μόναχο (1901), το Βερολίνο, τη Λειψία, το Αμβούργο, τη Βιέννη, το Παρίσι (1900) και το Λονδίνο (1895), όπου τιμήθηκε με αργυρό μετάλλιο. Έλαβε επίσης μέρος στην Καλλιτεχνική Έκθεση των Αθηνών το 1899 και σε εκθέσεις του Παρνασσού και του Ζαππείου, ενώ το 1931, τέσσερα χρόνια μετά το θάνατό του, το Λύκειο των Ελληνίδων οργάνωσε μεγάλη αναδρομική έκθεση του έργου του.

Φύση ανήσυχη και με ποικίλα ενδιαφέροντα, ασχολήθηκε με τη μελέτη αρχαίων μνημείων, με προβλήματα φιλοσοφικού και ηθικού περιεχομένου, καθώς και με τη γεωλογία, τη φυσιολογία, την ιατρική και τη μετεωρολογία, αναπτύσσοντας μάλιστα μια θεωρία για την πρόγνωση του καιρού σύμφωνα με τα χρώματα της ανατολής και της δύσης. Τις σκέψεις του αυτές τις παραθέτει σε ένα ανέκδοτο χειρόγραφο γραμμένο στα γερμανικά με τίτλο "Έργα και Πάρεργα". Αυτό όμως που τον απασχόλησε περισσότερο σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ήταν η μελέτη του χρώματος και η διατύπωση μιας θεωρίας σχετικά με τα θερμά, τα ψυχρά και τα συμπληρωματικά χρώματα, η οποία έγινε προφορικά γνωστή και εκτιμήθηκε ιδιαίτερα από τους συγχρόνους του.

Οι σκηνές της καθημερινής ζωής και τα τοπία, που κυριαρχούν στην καλλιτεχνική του δημιουργία, είναι τα θέματα που τον βοηθούν να εφαρμόσει τις θεωρίες του σχετικά με το χρώμα και το φως. Ενδιαφέρθηκε επίσης για τη νεκρή φύση και την προσωπογραφία, ενώ οι σκηνές από την Ανατολή, τις οποίες εμπνεύστηκε στη διάρκεια των ταξιδιών του στην Κωνσταντινούπολη και τη Μικρά Ασία, ακολουθούν το ύφος των οριενταλιστών.

Συμεών Σαββίδης *Βάρκες στα νερά του Βοσπόρου, 1907,*
λάδι σε μουσαμά επικολλημένο σε χαρτόνι, 35 x 50 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Συμεών Σαββίδης

Γύρω-γύρω όλοι, 1908, λάδι σε ξύλο, 18 x 24 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Συμεών Σαββίδης

Σπουδή για το χρώμα, 1910, λάδι
σε μουσαμά, 60,9 x 50,9 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Συμεών Σαββίδης

Στον Κινέζικο Πύργο του Μονάχου, 1915,
λάδι σε ξύλο, 33 x 24 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Άγγελος Γιαλλινάς

(1857, Κέρκυρα -1939, Κέρκυρα)

Σπούδασε αρχικά στην Κέρκυρα κοντά στον Χαράλαμπο Παχή (1872-1875) και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στη Ρώμη, τη Νάπολη και τη Βενετία (1875-1877/78). Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα, πραγματοποίησε όμως πολλά ταξίδια στην Κωνσταντινούπολη, τη Μικρά Ασία, την Αίγυπτο, την Ιταλία, τη Γαλλία, την Ισπανία και την Ελβετία απεικονίζοντας τα τοπία τους.

Το 1875 ξεκίνησε την εκθεσιακή του δραστηριότητα συμμετέχοντας στα Ολύμπια, ενώ το 1886 παρουσίασε την πρώτη του ατομική στην Αθηναϊκή Λέσχη. Εκεί γνώρισε τον άγγλο πρεσβευτή Ford, ο οποίος του ανέθεσε να φιλοτεχνήσει επτά λευκώματα με τοπία από την Κωνσταντινούπολη, τη Ρόδο, τη Βενετία και την Ισπανία, οργάνωσε εκθέσεις του στην Αθήνα και το εξωτερικό και τον εισήγαγε σε ευρωπαϊκούς αυλικούς κύκλους. Η εκθεσιακή του δραστηριότητα συνεχίστηκε σε όλη τη διάρκεια της καλλιτεχνικής του πορείας με διοργανώσεις ατομικών και συμμετοχές σε ομαδικές στην Ελλάδα και το εξωτερικό, μεταξύ των οποίων στον "Παρνασσό" και το Ζάππειο, στην Καλλιτεχνική Έκθεση των Αθηνών το 1899, στην Παγκόσμια Έκθεση του Παρισιού το 1900 κ.ά. Το 1918 παρουσίασε μεγάλη ατομική στην αίθουσα GEO, ενώ το 1974 η Εθνική Πινακοθήκη οργάνωσε αναδρομική έκθεση του έργου του. Το 1902 ίδρυσε την Καλλιτεχνική Σχολή της Κέρκυρας, στην οποία δίδασκε και ο ίδιος, και το 1907/8 διακόσμησε με τοιχογραφίες την οικία Βραΐλα στην Κέρκυρα, εξοχική κατοικία της αυτοκράτειρας της Αυστρίας Ελισάβετ.

Μετά από πολλές αναζητήσεις εκφραστικών τρόπων ήδη από την εποχή των σπουδών του, ο Γιαλλινάς στράφηκε στην υδατογραφία, την οποία καλλιέργησε σχεδόν αποκλειστικά και εξελίχθηκε σε έναν από τους κορυφαίους έλληνες υδατογράφους, δημιουργώντας σχολή στον τομέα του. Ζωγραφίζοντας κατά κύριο λόγο τοπία (θαλασσογραφίες, μνημεία της αρχαίας Ελλάδας, του Βυζαντίου και της Ανατολής, συνοικίες κ.ά.), αλλά και ορισμένα ηθογραφικά θέματα, δημιούργησε εικόνες ποιητικές που απηχούν μια κλασικιστική-ρομαντική αντίληψη και χαρακτηρίζονται από την ισορροπία της σύνθεσης, την ιδιαίτερη επιμέλεια στην απόδοση των λεπτομερειών και την ευαισθησία στην απόδοση των χρωματικών διαβαθμίσεων.

Άγγελος Γιαλλινάς

Το Θησείο και η Ακρόπολη, υδατογραφία σε χαρτί, 50 x 80 εκ., Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Οδυσσέας Φωκάς

(1857 Ρουμανία - 1946 Αθήνα)

Το 1876 πήγε στη Γαλλία, όπου σπούδασε αρχικά νομικά στην Aix και στη συνέχεια ζωγραφική σε ελεύθερες ακαδημίες, κοντά στους Carl Cartier, Raphael Collin και Frani. Το 1885 επέστρεψε στην Ελλάδα και ξεκίνησε τη συνεργασία του με το περιοδικό "Το Άστυ" και την εφημερίδα "Ακρόπολις", εικονογραφώντας διάφορα γεγονότα της εποχής. Η εκθεσιακή του δραστηριότητα περιλαμβάνει συμμετοχές στα Ολύμπια του 1888 (χάλκινο μετάλλιο) και στην Παγκόσμια Έκθεση του Παρισιού το 1900, στην οποία επίσης τιμήθηκε με χάλκινο μετάλλιο, και σε όλες σχεδόν τις καλλιτεχνικές εκθέσεις από το 1900 ως το 1940, όπως αυτές του "Συνδέσμου Ελλήνων Καλλιτεχνών", του οποίου υπήρξε μέλος και πρόεδρος για πολλά χρόνια, και του Παρνασσού. Εξέθεσε επίσης στη Σμύρνη (1902), την Αλεξάνδρεια (1905 και 1909) και τη Ρουμανία, όπου παρέμεινε από το 1907 ως το 1910 για οικογενειακούς λόγους. Αν και δεν υπήρξε μέλος της πρωτοποριακής "Ομάδας Τέχνη", επικροτούσε τις νεωτεριστικές ιδέες και παρουσίασε τρεις φορές έργα στις εκθέσεις της (1917 και 1919). Για πολλά χρόνια υπήρξε επίσης μέλος της Εταιρείας Φιλοτέχνων, καθώς και πολλών καλλιτεχνικών επιτροπών. Από το 1915 και ως το θάνατό του εργάστηκε ως επιμελητής και συντηρητής στην Εθνική Πινακοθήκη, στην οποία άφησε με διαθήκη όλη την περιουσία του και τη συλλογή αντικειμένων και έργων τέχνης.

Ο Φωκάς υπήρξε από τους εισηγητές του υπαιθριστικού κινήματος και των ιμπρεσιονιστικών τάσεων στην Ελλάδα και, στην εποχή του, συχνά θεωρήθηκε τολμηρός και πρωτοπόρος. Με εξαίρεση ορισμένες προσωπογραφίες και νεκρές φύσεις, επίκεντρο της ζωγραφικής του αποτέλεσε το τοπίο, ιδιαίτερα της Αττικής και της Ρουμανίας, το οποίο απέδωσε με ιδιαίτερη ευαισθησία στο χρώμα και το φως.

Οδυσσέας Φωκάς
Υμηττός,
π. 1900,
λάδι σε μουσαμά,
133 x 112 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Οδυσσέας Φωκάς

Το παγωμένο ρυάκι, π.1907-1910, λάδι σε χαρτόνι, 54 x 91 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Χατζόπουλος

(1859 Πάτμος -1935 Αθήνα)

Σπούδασε ζωγραφική στο Μόναχο, όπου μαθήτευσε κοντά στο Νικόλαο Γύζη από το 1883 έως το 1887, χρονιά της επιστροφής του στην Ελλάδα. Το 1891 διορίστηκε καθηγητής στη Σχολή Ευελπίδων και το 1910 συντηρητής στην Εθνική Πινακοθήκη. Έλαβε μέρος σε ομαδικές εκθέσεις στην Αθήνα ("Παρνασσός" 1901-1905, Ελληνική Καλλιτεχνική Εταιρεία 1907) και την Αλεξάνδρεια (1905).

Συγκαταλέγεται στους πρωτοπόρους Έλληνες τοπιογράφους του τέλους του 19ου και των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα. Στο έργο του αξιοποίησε τα νεωτεριστικά μηνύματα του γερμανικού υπαιθρισμού.

Τοπίο Αττικής, λάδι σε μουσαμά, 34 x 47 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Χατζόπουλος

*Ο γεροπλάτανος σε όχθη ποταμού, λάδι σε μουσαμά, 70 x 100 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου*

Γεώργιος Χατζόπουλος

Θαλασσογραφία, λάδι σε μουσαμά, 45 x 65 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

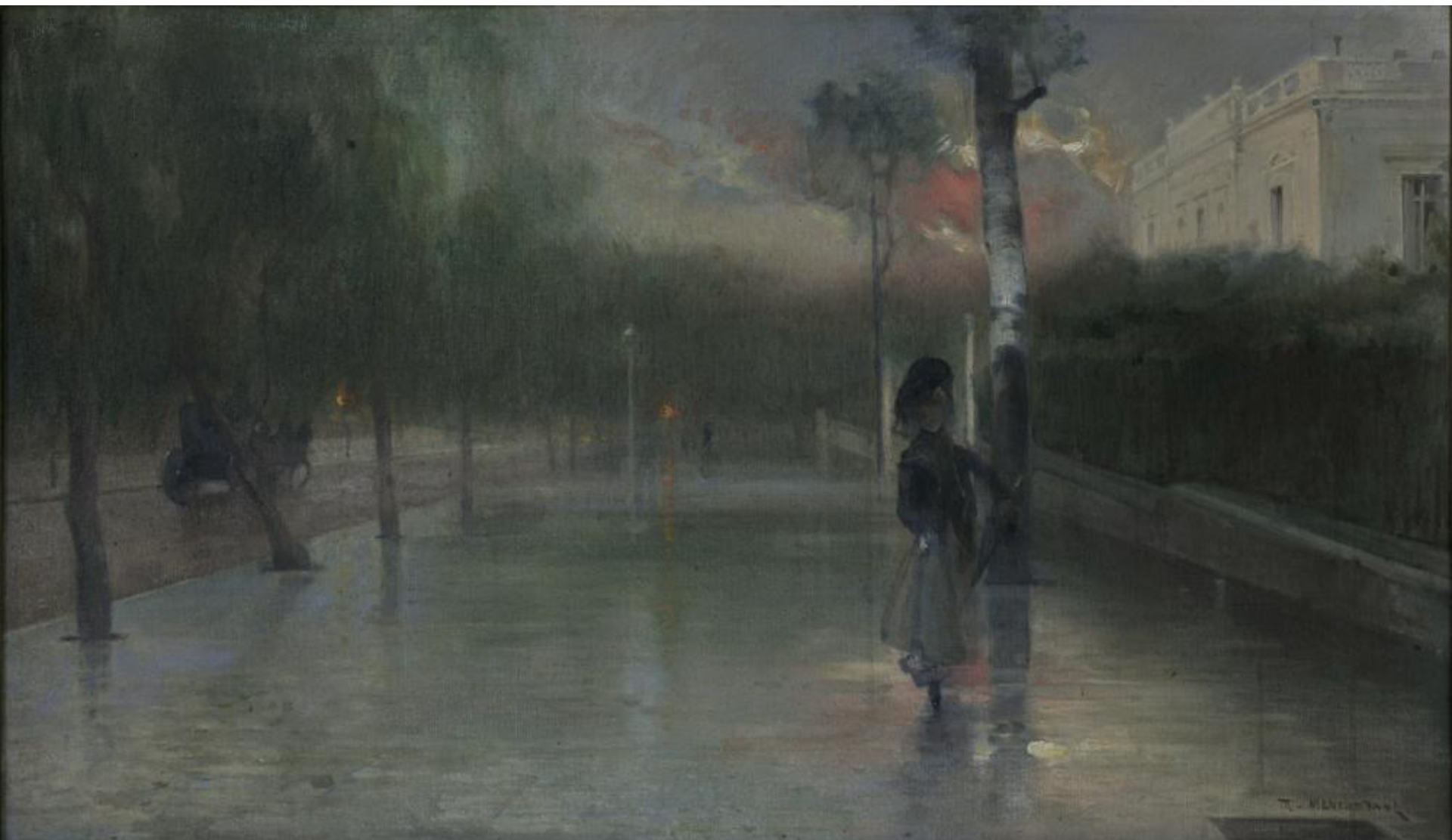

Παύλος Μαθιόπουλος (1876, Αθήνα-1956, Αθήνα)

Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών (1894-96), με δάσκαλο το Νικηφόρο Λύτρα και συνέχισε τις σπουδές του στο Παρίσι, κοντά στους Benjamin Constant, Jean Paul Laurens και Jules Lefebvre. Το 1900 βραβεύθηκε στην Παγκόσμια Έκθεση του Παρισιού. Στην Ελλάδα εγκαταστάθηκε το 1903, και το 1911 διορίστηκε καθηγητής σκιαγραφίας στη Σχολή Καλών Τεχνών, παραιτήθηκε όμως λίγους μήνες αργότερα. Το 1915 διορίσθηκε εκ νέου και δίδαξε έως το 1949, ενώ από το 1946 ανέλαβε τη διεύθυνση της Σχολής. Το 1949 ανακηρύχθηκε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών και αποσύρθηκε από την καλλιτεχνική σκηνή λόγω μιας οφθαλμικής πάθησης που δεν του επέτρεπε πια να ασκεί την τέχνη του.

Ο Μαθιόπουλος ζωγράφισε συμβολικά, ιδεαλιστικά και ιστορικά θέματα αλλά και σκηνές της καθημερινής αστικής ζωής, έγινε όμως ιδιαίτερα γνωστός και προσφιλής χάρη στις προσωπογραφίες του. Χρησιμοποίησε κατά κύριο λόγο το παστέλ και λιγότερο το λάδι, και, κατέχοντας τους ιμπρεσιονιστικούς τύπους, απέδωσε τα έργα του με κομψογραφική και εξιδανικευτική διάθεση σύμφωνα με την αισθητική της Μπελ Επόκ.

*Μετά τη βροχή στην οδό Βασιλίσσης Σοφίας, π. 1900, λάδι σε μουσαμά, 50 x 85 εκ.
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου*

Οδός Πανεπιστημίου, 1900 -10, παστέλ σε χαρτί, 30 x 43 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Κυρία με σκυλάκι, 1899, παστέλ σε χαρτί, 200 x 100 εκ.

Γυναίκα με κοριτσάκι, 1918, παστέλ σε χαρτί, 92,5 x 72 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Γεώργιος Ροϊλός (1867, Αθήνα-1928, Αθήνα)

Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας την περίοδο 1880-1887, και ένα χρόνο μετά την αποφοίτησή του, με υποτροφία του κληροδοτήματος Κρήτη, παρακολούθησε μαθήματα στην Ακαδημία του Μονάχου, κοντά στον Νικόλαο Γύζη. Συνέχισε τις σπουδές του στη Σχολή Καλών Τεχνών του Παρισιού, με καθηγητές τους Jean Paul Laurens και Benjamin Constant. Επέστρεψε στην Ελλάδα το 1894 και από το 1895 δίδαξε στη Σχολή Καλών Τεχνών. Τρία χρόνια αργότερα, με την κήρυξη του ελληνοτουρκικού πολέμου, επιστρατεύτηκε και απεικόνισε σκηνές από την πολεμική σύρραξη, τις οποίες εξέθεσε αργότερα, στην έκθεση του Δημαρχείου της Αθήνας το 1902 και στη Διεθνή Έκθεση των Αθηνών το 1903. Παράλληλα ανέπτυξε καλλιτεχνική δραστηριότητα και εκτός του ελληνικού χώρου, όταν το 1903 παραιτήθηκε από τη θέση του στη Σχολή και εγκαταστάθηκε για πέντε χρόνια στην Αγγλία, αρχικά στο Λονδίνο και στη συνέχεια στο Λίβερπουλ.

Δύο χρόνια μετά την επάνοδό του στην Ελλάδα διορίστηκε εκ νέου στη Σχολή Καλών Τεχνών, όπου δίδαξε έως το 1927, και καθιέρωσε το μάθημα της σπουδής στο ύπαιθρο. Το 1912 βρέθηκε και πάλι στο μέτωπο, για να αποδώσει εικαστικά τα γεγονότα των Βαλκανικών πολέμων. Τα επόμενα χρόνια συνέχισε την καλλιτεχνική του δράση, πραγματοποιώντας μάλιστα και ατομικές εκθέσεις (1919, 1925, 1927).

Απεικόνισε πορτρέτα, ηθογραφικές και πολεμικές σκηνές, καθώς και όψεις της ελληνικής φύσης σύμφωνα με μεταϊμπρεσιονιστικές αντιλήψεις.

*Η μάχη των Φαρσάλων, 1897-1903, λάδι σε μουσαμά, 38 x 55 εκ.,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου*

